

Закатнов Дмитро
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України

КОНСУЛЬТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ УМОВАХ

Актуальність дослідження. Військова агресія рф негативно вплинула на ситуацію з працевлаштуванням для більш ніж половини випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі за текстом – П(ПТ)О). Понад 60% респондентів зазначило, що під час воєнного стану заробітна плата була нижчою, ніж очікувалось, 53% випускників було важко знайти роботу за отриманою професією, 50% було важко знайти будь-яку роботу. Майже чверть випускників не шукала роботу, адже вважали, що під час воєнного стану у них обмаль шансів знайти хорошу роботу, 17% випускників є внутрішньо переміщеними особами та поки не шукали роботу [1]. За таких обставин освітньо-професійні траєкторії молодих робітників знаходиться в системі координат становлення і розвитку молодіжного підприємництва. Стратегічним план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року однією з пріоритетних цілей П(ПТ)О визначено набуття випускниками необхідних компетентностей для ефективної побудови кар'єри та підприємництва [4], тобто консультування з молодіжного підприємництва повинно бути спрямовано на формування та розвиток підприємницької компетентності.

Метою дослідження є висвітлення впливу загальноєвропейських тенденцій щодо формування підприємницької компетентності на напрями консультування здобувачів професійної освіти з молодіжного підприємництва в Україні.

Основні результати. Сутність консультування з молодіжного підприємництва розглядаємо як складноструктуровану інтерактивну стратегію надання допомоги майбутнім підприємцям у досягненні успіху. Така стратегія є цілісною системою, яку можна представити як спільну результативну діяльність здобувача професійної освіти і педагогічних працівників закладів П(ПТ)О,

насамперед – педагога-консультанта. Основним продуктом такої діяльності позиціоновано результативні зміни в свідомості здобувачів П(ПТ)О освіти, їхньому позитивно-активному ставленні до майбутньої бізнес-діяльності, подолання невпевненості, труднощів у оволодінні основами фінансової грамотності і підприємництва, покращення емоційної сфери, оптимізація особистісних якостей та формування підприємницької компетентності в цілому.

При здійсненні консультування з підприємництва у закладах П(ПТ)О слід орієнтуватися на підходи до визначення сутності підприємницької компетентності, що обумовлені глобалізаційними процесами. Євроінтеграційні процеси зумовлюють доцільність прийняття Україною підходів до підприємницької підготовки молоді, що притаманні країнам-членам Європейського Союзу. За такого підходу зміст, форми та методи консультування з молодіжного підприємництва, метою якого є формування в учнів підприємницької компетентності, в закладах П(ПТ)О має здійснюватися відповідно до визначень, структури та дескрипторів названої компетентності, прийнятих у країнах, що входять до Європейського Союзу.

Уперше на міждержавному рівні на важливість формування підприємницької компетентності учнівської молоді звернули увагу у 2003 році у «Зеленій книзі з питань підприємництва в Європі» [11]. У 2013 р. країнами ЄС було підготовлено плані дій з навчання підприємливості на період до 2020 року [14]. У 2016 р. було оприлюднено «Плані дій для Європи з нових навичок», у якому акцентовано увагу на підприємницькій освіті [12]. У 2018 р. році оприлюднено звіт «Entrepreneurship Education at School in Europe», у якому зазначалося, що освіта з підприємництва повинна передбачати формування в учнів навичок та способів мислення з метою перетворювання творчих ідей на підприємницьку діяльність [10].

Принагідно зазначимо, що у 2006 р. було схвалено Європейську довідкову рамку ключових компетентностей для навчання впродовж життя, якою визначалося вісім ключових компетентностей, що необхідні громадянам для успішного функціонування в Європейській Спільноті, а саме: спілкування

рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність та базові компетентності з науки і технологій; цифрова компетентність; уміння вчитися; соціальна і громадянська компетентності; ініціативність та підприємливість; культурна обізнаність та самовираження [2].

В умовах жорсткої конкуренції у глобалізованому світі з метою адаптації Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання впродовж життя, прийнятою у 2006 році, до нових політичних, економічних та суспільних реалій у 2018 році було затверджено оновлену Європейську довідкову рамку ключових компетентностей для навчання впродовж життя, яка включала такі компетентності: грамотність; багатомовна компетентність; математична компетентність та базові компетентності з науки і технологій; цифрова компетентність; особистісна, соціальна компетентність та вміння вчитися; громадянська компетентність; підприємницька компетентність; культурна обізнаність і самовираження [7].

В оновленій Європейській довідковій рамці ключових компетентностей для навчання впродовж життя підприємницька компетентність визначена як здатність реагувати на можливості та ідеї та перетворювати їх у цінності для інших. Вона базується на творчості, критичному мисленні та вирішенні проблем, акцентуючи ініціативу і наполегливість, уміння співпрацювати, щоб планувати та управляти проектами, які мають культурну, соціальну або комерційну цінність [2, с. 26].

Країни Європейського Союзу орієнтуються на визначення підприємницької компетентності, що наведено у Рамці підприємницької компетентності EntreComp [8], Рекомендаціях Європейського парламенту [13] та Ради Європи щодо Довідковій Рамці ключових компетентностей для навчання впродовж життя [6] та оновленій Рамці підприємницької компетентності (2020 р.) [9]. Так, Рамкою підприємницької компетентності вона визначена як здатність особистості втілювати ідеї у сферу економічного життя; інтегрована якість, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, а також спроможності планувати і організовувати підприємницьку діяльність. У

більшості країн-членів ЄС, зазначає О. Тадеуш використовують трактування підприємницької компетентності відповідно до вищезазначених нормативних документів ЄС. Проте, національні нормативно-законодавчі документи країн ЄС, посилаючись на європейські Рамки, не завжди відображають ключовий зміст підприємницької компетентності, але загалом в країнах ЄС підприємництво на рівні держави асоціюється з можливостями, цінністю та створенням бізнесу [5].

В Україні виконано декілька досліджень, спрямованих, зокрема, на визначення сутності підприємницької компетентності і, як наслідок, визначення завдань, форм та методів консультування з молодіжного підприємництва, визначення його педагогічної ефективності тощо. Проте, вони не завжди враховували загальноєвропейські тенденції стосовно зазначеної проблеми. Вказані тенденції та європейські підходи до підприємництва досить повно враховано у Рамці підприємницької компетентності молоді в Україні [3], презентованої у 2023 році Міністерством цифрової трансформації України. В основі цієї Рамки лежить європейська «EntreComp: Рамка підприємницької компетентності» [8]. Зазначена Рамка є структурою із 4 сферами компетентності, 20 компонентами, 20 дескрипторами, 4 рівнями майстерності. Двадцять компонентів, згрупованих за чотирма сферами, є, на думку авторів, описом підприємливості як компетентності для всіх. Серед цих компонентів є інноваційність, лідерство, готовність ризикувати, вирішувати проблеми, адаптуватися, фінансовий менеджмент тощо. Підприємництво не обмежується лише відкриттям власного бізнесу – підприємницький спосіб мислення та дій можна застосовувати в багатьох аспектах життя. Деякі ключові підприємницькі здібності, які часто вважаються важливими для того, щоб молода людина досягла успіху в житті, включають: креативність, самомотивацію та прагнення досягати більшого, вміння вирішувати проблеми і критично мислити, стійкість і здатність до адаптації, вміння ефективно комунікувати та взаємодіяти, будувати стосунки, мати підприємницьке мислення, підвищувати рівень власного емоційного та адаптивного інтелекту, знати основи фінансової грамотності, мати позитивне ставлення до навчання та саморозвитку, бажання вчитися та

розвиватися, ризикувати та робити помилки. Кожен компонент має детальний опис (дескриптор), який деталізує та розбиває компонент на основні аспекти (знання, вміння, ставлення). Для перевірки підприємницької компетентності молоді передбачається розробити інструмент само оцінювання. Інструмент буде доступним на порталі «Дія. Освіта», що, в технологічному плані дозволить визначати рівень сформованості підприємницької компетентності учнівської молоді й, опосередковано, ефективність консультування з молодіжного підприємництва. Таким чином, зазначена вітчизняна Рамка підприємницької компетентності молоді в Україні максимально відповідає тенденціям розвитку зазначеної проблеми в країнах ЄС та технологізованою для використання при здійсненні консультування з молодіжного підприємництва в закладах П(ПТ)О.

Висновки. Консультування з молодіжного підприємництва одним із завдань має формування підприємницької компетентності молоді, що навчається. При цьому в нормативно-правовому полі відсутнє визначення як консультування з молодіжного підприємництва, так і визначення підприємницької компетентності. Проте, в Україні здійснено спробу розробки рамки підприємницької компетентності для молоді, в якій враховано підходи до розв'язання аналогічної проблеми в країнах ЄС, які базуються на загальносвітових тенденціях в умовах глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Лєснікова, М. В., Дєнісюк, О. Я. (2024). Вивчення та аналіз досвіду розвинених країн щодо проведення моніторингових досліджень кар'єрних траєкторій випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та адаптація його для України. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/az_analiz-karyernih-trayektorij.pdf
2. Локшина, О. І. Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя: оновлене бачення 2018 року. (2019). *Український педагогічний журнал*, 3, 21-30. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-21-30>
3. Рамка підприємницької компетентності молоді в Україні (2023).

https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8011-ramka_pidpriemnic_koi_kompetentnosti_do_obgovorennia.pdf

4. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року (2024). Київ.

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf>

5. Тадеуш О. (2024). Ідеї підприємництва в змісті освітніх програм підготовки фахівців: європейський досвід. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, випуск 1 (78), 112-130.

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48516/1/O_Tadeush_NPOTP_1_IPZOPPF.pdf

6. Council of the European Union (2018). Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. Official Journal of the European Union, 189, 1–13. <https://eur-lex.europa.eu/legal>

7. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. (2018). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7)

8. EntreComp (2016). *Framework of Entrepreneurial Competence*. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101581>

9. EntreComp (2020). *Framework of Entrepreneurial Competence. EntreComp: at Work*. https://entre-comp.eu/read_news.php?id_news=7&lang=EN&activo

10. Eurydice (2016). Entrepreneurship education – at school in Europe. Brussels, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/74a7d356-dc53-11e5-8fea-01aa75ed71a1/language-en>

11. Green Paper. Entrepreneurship in Europe. (2003). http://ec.europa.eu/invest-inresearch/pdf/download_en/entrepreneurship_europe.pdf

12. New Skills Agenda for Europe. (2016). <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223>

13. Recommendation of The European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006). *Official Journal of the European Union*, 1–9. <https://eur->

14. The Entrepreneurship 2020 Action Plan. (2013).
<http://ec.europa.eu/growth/smes/promotingentrepreneurship/action-plan>

Ільхман Артур
здобувач освіти на другому (магістерському) рівні
спеціальності «Психологія»
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЯК ПРОБЛЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Актуальність дослідження. Стан, в якому особистість відчуває психологічну стійкість, задоволеність життям, контроль над своїми емоціями і можливість реалізації всіх своїх потенційних можливостей, визначається як психологічне благополуччя. Концепція психологічного благополуччя пов'язана із поняттями суб'єктивного благополуччя і ментального здоров'я. І хоча, на думку Т. М. Титаренко [3], психологічне благополуччя від економічних факторів прямо не залежить, а визначається в першу чергу позитивними відносинами в значущих спільнотах, ступенем самореалізованості, цілісності, проте в контексті економічної психології питання психологічного благополуччя людини набуває нових важливих аспектів, оскільки фінансова стабільність, споживчі очікування, зайнятість та матеріальне становище мають прямий вплив на емоційний стан людини.

Мета дослідження полягає у вивченні психологічного благополуччя як проблеми економічної психології.

Методи та методика дослідження. В роботі використовувались методи узагальнення теоретичних положень психологічних теорій та концепцій, аналізу і синтезу, порівняння, системного аналізу.

Основні результати. Психологічне благополуччя як цілісне суб'єктивне переживання людини має важливе значення для неї, оскільки воно пов'язане із